

Deel III. De exegese van het Bijbelboek Spreuken.

Hoofdstuk 20b. De exegese van Spreuken 1:8-19.

Vermijd slechte vrienden.

VERS 19 Met dit vers sluit Salomo dit tweede onderdeel van Spreuken 1 af. Hij eindigt deze eerste vermaning met een duidelijke, algemene conclusie.

Spreuken 1:19. Zo zijn de paden van een iegelijk, die gierigheid pleegt; zij zal de ziel van haar meester vangen.

CITATEN VANUIT DEZE STUDIE. In deze studie heb ik dit vers verschillende malen aangehaald. Zo nodig kom ik er later op terug. In elk geval licht ik er onderstaande uit.

Ten eerste wijs ik op de volgende stijlfiguren of literaire genres, zoals chiasme (pag. 310 bij de exegese van Spreuken 1:13), chiastische structuren (pag. 58) en metafoor (pag. 274 bij de exegese van Spreuken 1:10).

Ten tweede wijs ik op enkele grammaticale zaken vanuit het Bijbels Hebreeuws. De tekst aan het einde van vers 19 in de Biblia Hebraica eindigt met een consonant מ. Dat staat voor een zogenaamde Parasj. Dat betekent: Daarmee wordt dit gedeelte afgesloten (pag. 221 bij de exegese van Spreuken 1:7). De eerste Parasj stond aan het einde van vers 7, de tweede staat dus aan het einde van vers 19. Met andere woorden: Spreuken 1 bestaat naar de Hebreeuwse tekst uit drie afzonderlijke gedeelten: 1:1-7; 1:8-19; en 1:20-33. Want ook aan het einde van vers 33 staat een Parasj.

In het verlengde hiervan wijs ik ook op het gebruik van conditionele zinnen in de Hebreeuwse grammatica met protasis of voorzin en apodosis of nazin (pag. 273 bij de exegese van Spreuken 1:10 en pag. 286 bij de exegese van Spreuken 1:11).

Ten derde wijs ik nog op het theologische gegeven dat Salomo duidelijk maakt dat allen, die op de verleiding van de misdadigers in dit gedeelte ingaan, de verleiding van snel rijk te worden ten koste van alles, zijn eeuwige zaligheid verspeelt; tenzij hij zich bekeert van zijn boze werken.

VERWIJSTEKSTEN BIJ DE KANTTEKENINGEN. Uit het geheel van de Kanttekeningen bij de Statenvertaling verwijzen acht Bijbelplaatsen naar Spreuken 1:19, namelijk uit de Bijbelboeken Spreuken, Jesaja, Jeremia, Ezechiël en Habakuk.

Spreuken 2:15. *'Welker paden verkeerd zijn, en afwijkende in hun sporen;'*

Spreuken 15:27. *'Die gierigheid pleegt, beroert zijn huis; maar die geschenken haat, zal leven.'*

Spreuken 22:25. *'Opdat gij zijn paden niet leert, en een strik over uw ziel haalt.'*

Spreuken 28:16. *'Een vorst, die van alle verstand gebrek heeft, is ook veelvoudig in verdrukkingen; maar die de gierigheid haat, zal de dagen verlengen.'*

Jesaja 56:11. *'En deze honden zijn sterk van begeerte, zij kunnen niet verzadigd worden, ja, het zijn herders, die niet verstaan kunnen; zij allen keren zich naar hun weg, elkeen naar zijn gewin, elk uit zijn einde.'*

Jeremia 6:13. *'Want van hun kleinste aan tot hun grootste toe pleegt een ieder van hen gierigheid, en van den profeet aan tot den priester toe bedrijft een ieder van hen valsheid.'*

Ezechiël 22:27. *'Haar vorsten zijn in het midden van haar als wolven, die een roof roven, om bloed te vergieten, en om zielen te verderven; opdat zij gierigheid zouden plegen.'*

Habakuk 2:9. *'Wee dien, die met kwade gierigheid giert voor zijn huis, opdat hij in de hoogte zijn nest stelle, om bevrijd te zijn uit de hand des kwaads.'*

Ik heb hierbij de volgende opmerkingen. Uit de geciteerde Bijbelplaatsen uit het Bijbelboek Spreuken (en trouwens ook uit de Bijbelplaatsen van de boven genoemde Bijbelboeken) blijkt wel dat gierigheid, begeerte naar veel geld en ook het zogenaamde "oppotten", een zonde is, die niet alleen veel voorkomt maar ook door God gehaat wordt. Paulus noemt deze zonde de wortel van alle kwaad (zie 1 Timotheüs 6:9-10). Ook de apostel Jakobus waarschuwt er ernstig tegen (Jakobus 1:10-11; 5:1-6). Geldgierigheid is zonde tegen het achtste gebod. Vergelijk ook zondag 42 van de Heidelberger Catechismus. Zie ook de vele, aangehaalde Bijbelteksten bij deze zondagsafdeling.

In wezen zijn elke weg en elk pad, die van de HEERE en Zijn heilzame geboden afwijken, dwaalwegen, waartegen de wijze Salomo zijn onervaren zoon en ons allen waarschuwt. Ook al worden die wegen en sporen nog zo vroom en godsdienstig verpakt. Wat dat betreft is geheiligde en geestelijke kennis van Gods Woord voor jong en oud onmisbaar nodig, opdat we niet omkomen en onze voeten stoten tegen de schemerende bergen (zie Jeremia 13:16).

Gierigheid brengt ook corruptie te weeg, zegt Spreuken 15. Op het laatst moet hij alles verkopen, ook zijn eigen huis, dat hij door zijn gierigheid vernield en verdorven heeft. Zijn familie wil niets meer van hem weten. En ook in het maatschappelijke leven is een vrek een uitgestotene, met wie niemand te maken wil hebben. En als de gierigaard sterft, waar zal hij dan wezen? Hoe totaal anders zal het gaan met mensen, die zich hun hoofd niet op hol laten brengen door de mooiste geschenken en de heerlijkste aanbiedingen, want zij zullen leven, zelfs voor eeuwig indien zij de HEERE mochten vrezen. In het verlengde van een gierigaard vinden we ook waarschuwingen verwoord tegen een grammoedige of een driftkop. Salomo zegt dat wij niet met hem moeten omgaan of we halen een strik over onze ziel. Want wie de gierigheid haat, zal de dagen verlengen.

In de tweede plaats wijzen we op de citaten uit de Bijbelboeken Jesaja, Jeremia, Ezechiël en Habakuk. Daarin veroordelen de profeten de grote zonden, die er leven onder het volk van Israël, van hun kleinsten tot hun grootsten, en onder de naburige volken; de zonden van gierigheid van hun kleinsten tot hun grootsten met alles wat dat met zich mee brengt. Maar ook de grote zonden van gierigheid onder het hoogmoedige Babel worden aan de kaak gesteld. Wat dat betreft, handelt Israël net als de wereld. Laten we ervoor oppassen dat wij ook als Kerk van vandaag ons niet laten meesleuren met de dingen van deze seculiere wereld en in haar schema's wandelen. We komen er bedrogen mee uit. Een kerk, die concurreert met de wereld, houdt op kerk te zijn en wordt wereld!

VERTALINGEN EN TEKSTGETUIGEN. Omdat men voor de exegese van een tekst veel kan leren van gebruikte vertalingen, hetzij positief hetzij negatief, is het goed diverse vertalingen, zo nodig met transcriptie, onderling met elkaar te vergelijken.

Biblia Hebraica	כִּן אֲרָחוֹת כָּל-בַּצַּע בַּצַּע אֶת-נַפְשׁוֹ בְּעַלְיוֹ יִקָּח: פ
Transcriptie	Keen 'aorchw ^{oot} k'aoib ^{oots} ee'ra ba'atsar 'et-n'ph ^{esj} bi'aaaj ^{ayw} yi'qq ^{aa} ch: p.
Werkvertaling	Zo (zijn) de paden van allen, die onrechtmatige winst onrechtmatig gewinnen, hij zal de ziel van zijn meesters nemen.
Septuaginta	αὐται αἱ ὁδοί εἰσιν πάντων τῶν συντελούντων τὰ ἄνομα τῆ γὰρ ἀσεβεία τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἀφαιροῦνται
Transcriptie	'Autai 'ai 'odoi eisin pantoon toon suntelountoon ta anoma tē gar asebeiai tēn 'eautoon psuchēn aphairountai
Vertaling	Deze zijn de wegen van allen, die de wetteloosheid verwerklijken, want voor hun goddeloosheid vernietigen ze ook hun eigen ziel.
Vulgata	sic semitae omnis avari animas possidentium rapiunt.
Vertaling	Zo zijn de wegen van elke gierigaard, zij rukken de zielen van hun bezitters weg.
Franse vert.	Ainsi en va-t-il de quiconque pratique la rapine. Elle prendra la vie de qui en use.
Vertaling	Alzo gaat het met iedereen die de roof praktiseert. Zij zal het leven van iedereen die haar beoefent nemen.
Duitse vert.	Also tun alle Geizigen, daß einer dem andern das Leben nimmt.
Vertaling	Zo doen alle gierigaards dat één de ander het leven beneemt.
Engelse KJV	So are the ways of every one that is greedy of gain; which taketh away the life of the owners thereof.
Vertaling	Zo zijn de wegen van iedereen, die verzot is op winst; dat zal het leven van hun bezitters wegnemen.
American SV	So are the ways of every one that is greedy of gain; It taketh away the life of the owners thereof.
Vertaling	Zo zijn de wegen van iedereen, die verzot is op winst; dat zal het leven van hun bezitters wegnemen.

Geneva Bible	Such are the wayes of euery one that is greedy of gaine: he would take away the life of the owners thereof.
Vertaling	Zo zijn de wegen van iedereen, die verzot is op winst: dat zal het leven van hun bezitters wegnemen.
Statenvertaling	Zo zijn de paden van een iegelijk, die gierigheid pleegt; zij zal de ziel van haar meester vangen.
Herziene SV	Zo zijn de paden van allen die op winstbejag uit zijn, dat ontnemt zijn bezitters het leven.
Nieuwe Vert.	Zo zijn de paden van ieder die hunkert naar onrechtmatige winst, die haar bezitters het leven ontnemt.
Leidse vertaling	Aldus gaat het met allen die belust zijn op vuil gewin; zij vermoorden door onrecht zichzelf.
Nw. Bijbelvert. Het Boek	Dat is het lot van allen die uit zijn op roof, hun pad voert naar de dood. Want wie zich zo tracht te verrijken, gaat aan die gewelddadige hebzucht ten onder.
Naardense BV	Zó zijn de paden van elk die aast op winst,-de ziel van wie die bezitten neemt hij mee!
Willibrord vert.	Zo gaan de paden van allen die uit zijn op onrechtmatig gewin: het kost zijn bezitters het leven.

Bij deze vertalingen heb ik de volgende opmerkingen:

1a. Ten eerste wat Biblia Hebraica betreft, het tekstkritisch apparaat stelt voor om אַרְחֹוֹת, ^{ao}rchw^{oot}, te veranderen in אַחֲרִיֹּת, ^ach^{ariy}t, op grond van vers 18 van de Septuaginta. Dat is nogal een verandering niet alleen wat verplaatsing of verandering van consonanten aangaat maar ook wat vocaaltekens betreft, al kwamen die laatsten er pas bij het vertaalwerk van de Masoreten. Het voorgestelde woord betekent “achterhoede, dat wat er overblijft na een catastrofe”. Dat is een heel andere betekenis en duiding van de Hebreeuwse tekst. Daar is echter geen enkele reden voor.

1b. Ook wordt voorgesteld om בעליו, bⁱeaⁱl^{aa}yw, een pluralis of meervoud in het Hebreeuws, te wijzigen in בעולה, b^eaw^{la}h, ook op grond van de Septuaginta. Ook nogal een verandering. Niet alleen omdat een pluralis veranderd is in een singularis of enkelvoud maar ook omdat de betekenis totaal verschillend is, want “meester” of “ongerechtigheid, verkeerdheid” is nogal een verschil. Ook al is het waar dat de misdadigers in dit gedeelte inderdaad in hun ongerechtigheid omkomen. Maar ook voor deze wijziging is geen enkele reden.

1c. We mogen concluderen dat Biblia Hebraica de Hebreeuwse overgeleverde tekst correct weergeeft.

2a. Ten tweede dienen wij er op te letten dat de Septuaginta gierigheid of onrechtmatig verkregen winst (βצע), zoals Biblia Hebraica weergeeft, breder trekt naar wetteloosheid (ανομια), waarvan deze gierigheid een (voornaam) onderdeel is.

2b. We hebben ook gewezen in bovenstaande op de wisseling van pluralis (בעליו) in Biblia Hebraica in singularis (ασεβεια) in de Septuaginta.

2c. Daarbij geven zij deze wetteloosheid in de eerste helft van de tekst in de tweede helft weer met goddeloosheid (ασεβεια). Theologisch en Bijbels gesproken, is dat terecht, maar zo staat het niet in de Hebreeuwse tekst. Wanneer deze goddeloosheid onderwerp zou zijn van de gebruikte tijd van het verbum of werkwoord αφαιρω (αφαιρουται), zou er geen derde persoon pluralis hebben moeten staan maar een derde persoon singularis! Bovendien staat het woord voor “goddeloosheid” niet in de eerste naamval of nominativus maar in de derde naamval of dativus.

2d. In het verlengde hiervan doet zich de vraag voor wat het onderwerp is van het Hebreeuwse יקה, y^qq^{aa}ch, derde persoon singularis? Vanuit het verband kan het in het Hebreeuws niets anders betekenen dan dat dit de “onrechtmatig verkregen winst” (βצע) is van de eerste helft van de tekst. Dat komt in de tekst van de Septuaginta op geen enkele manier tot uiting, al is dit exegetisch correct. Maar exegese is wat anders dan vertalen. En men kan zo maar door verkeerde vertalingen op het verkeerde been worden gezet.

3. Ten derde heeft ook de Vulgata de tweede helft van de Hebreeuwse tekst niet juist weergegeven. Want ook hier blijkt in haar weergave wisseling van singularis (יקח en נפש) in pluralis

(“rapiunt” en “animas”) in vergelijking met het Hebreeuwse origineel.

4a. De Franse Vertaling vertaalt het Hebreeuwse נפש met “leven” (vie). Al is één van de betekenissen van dit Hebreeuwse woord inderdaad “leven”, hier betekent het toch voornamelijk “ziel”, omdat de handelwijze van deze misdadigers niet alleen hun leven vernietigt maar bovenal hun ziel. Het is zielenmoord. Het betekent voor hen, dogmatisch gezegd, de eeuwige dood.

4b. Ook ontbreekt in deze vertaling het Hebreeuwse woord voor “bezitters” (בעליו).

5a. Ten vijfde geeft de Duitse Vertaling de tweede helft van dit vers niet zuiver weer naar het Hebreeuwse origineel. Uit deze vertaling zou de oppervlakkige lezer kunnen concluderen dat er hier sprake zou zijn van het vermoorden van elkaar. Maar de Hebreeuwse tekst zegt dat het hier om zelfmoord gaat als gevolg van hun gierigheid.

5b. Ook in deze vertaling is het Hebreeuwse נפש met “Leben” weergegeven. Zie onder punt 4a.

6. Nu dan de drie Engelse Vertalingen (King James Version, American Standard Version en Geneva Bible). Bij alle drie geldt het onder woorden gebrachte van punt 4a: “life” in plaats van “ziel”.

7. Tot slot de acht Nederlandse Vertalingen (Statenvertaling, Herziene Statenvertaling, Nieuwe Vertaling, Leidse Vertaling, Nieuwe Bijbelvertaling, Het Boek, Naardense Bijbelvertaling en Willibrordvertaling).

7a1. In de Statenvertaling is het onderwerp van het “vangen” in de tweede helft van de Hebreeuwse tekst geheel correct de “gierigheid” van de eerste helft van de tekst.

7a2. Helaas heeft deze vertaling de pluralis van בעליו weergegeven met de singularis “haar meester” en daarmee de Hebreeuwse tekst gewijzigd in בעולה. Zie ook onder bovenstaande punt 1b.

7b. In de Herziene Statenvertaling is het Hebreeuwse woord voor “ziel” vervangen door “leven”.

7c1. In de Nieuwe Vertaling is het Hebreeuwse woord voor “ziel” vervangen door “leven”.

7c2. Bovendien is in deze vertaling het mannelijke suffix of achervoegsel in de Hebreeuwse tekst van het woord voor “bezitters” vervangen door het vrouwelijke suffix.

7d1. In de Leidse Vertaling is de tweede helft van de Hebreeuwse tekst aangepast aan de exegese.

7d2. Bovendien ontbreekt elke verwijzing in de tekst naar het woord voor “ziel” in het Hebreeuws.

7e1. De Nieuwe Bijbelvertaling heeft in de eerste helft van de tekst het woord “lot” toegevoegd zonder grond in de Hebreeuwse tekst.

7e2. Tevens ontbreekt in deze vertaling elke verwijzing naar het woord “ziel”.

7f. Zoals te verwachten valt, geeft Het Boek een parafrase van de tekst.

7g. De Naardense Bijbelvertaling geeft de Hebreeuwse tekst correct weer. Deze vertaling gebruikt ook het woord “ziel”.

7h. Ook de Willibrordvertaling geeft de Hebreeuwse tekst correct weer, zij het dat in deze vertaling het Hebreeuwse woord voor “ziel” weergegeven wordt met “leven”.

Concluderend blijkt uit deze geraadpleegde vertalingen dat slechts weinigen de Hebreeuwse tekst correct weergeven; zeker wat de tweede helft betreft. Slechts een derde deel van deze vertalingen gebruikt het woord “ziel” en drukt daarmee uit dat de misdadigers, tegen wie Salomo zijn zoon waarschuwt, zielenmoord plegen.

WOORDSTUDIE VAN- In dit onderdeel van mijn studie over dit negentiende vers geven we een
UIT HET HEBREEUWS filologische studie van diverse Hebreeuwse woorden en hun betekenis in verband met het Bijbelboek Spreuken. Voor de symboliek van de diverse consonanten verwijzen we naar de bij de exegese van Spreuken 1:18 genoemde pagina's.

כֵּן

De eerste consonant van dit woord is כ, Kaf. Het schriftteken in het midden van deze consonant is Dagesj Lene om een harde uitspraak aan te geven. Het vocaalteken onder deze consonant is Tsere, een lange ee-klank. De tweede consonant is ך, Slot-Nun. De transcriptie is: k^{ee}n. De betekenis is “zo, alzo, aldus”.

Dit woord is een adverbium demonstrativum, een aanwijzend bijwoord, die een conclusie aangeeft van Spreuken 1:8-19. Dit woord komt voor in Spreuken 6:29; 10:26; 11:19; 15:7; 23:7; 24:14, 29; 26:1-2, 8, 19; 27:8, 19; 28:2; 30:20 en op andere Bijbelplaatsen in het Oude Testament.

אַרְחֹוֹת

De eerste consonant van dit woord is א, Aleph. Het vocaalteken onder deze consonant is Qameets Chatoef en staat in een gesloten lettergreep zonder klemtoon. Het accentteken rechts onder deze consonant is Dhi als teken van onderscheid. De tweede consonant is ר, Resj. Het schriftteken onder deze consonant is Sjewa Quiescens, die niet uitgesproken wordt. De derde consonant is ח, Cheth. De vierde consonant is ו, Wav. Het vocaalteken boven deze consonant is Cholem, een lange oo-klank. De vijfde consonant is ת, Tau. De transcriptie is 'a^orchw^ot. De betekenis is "wegen van".

Dit woord is een substantivum pluralis in de status constructus vorm. Vandaar de vertaling "wegen van", want door de status constructus hoort het daarop volgende woord er bij. Het oorspronkelijke woord is אֲרָחַ, 'o^ra^{ch}, en betekent "weg, pad" en komt behalve in andere Bijbelplaatsen in het Oude testament ook soms in negatieve maar veelal in positieve zin voor in Spreuken 2:8, 13, 15, 19-20; 3:6; 4:14, 18; 5:6; 8:20; 9:15; 10:17; 12:28; 15:10, 19, 24; 17:23; 22:25.

כָּל-בַּצֵּעַ

De eerste consonant van dit woord is כ, Kaf. Het schriftteken in het midden van deze consonant is Dagesj Lene om een harde uitspraak aan te geven. Het vocaalteken onder deze consonant is Qameets Chatoef en staat in een gesloten lettergreep zonder klemtoon. De tweede consonant is ל, Lamed. Het schriftteken, dat bovenaan tussen de tweede en derde consonant staat, is de zogenaamde Maqqef, die het ene woord met het andere woord verbindt, zodat deze twee woorden één woord worden. De derde consonant is ב, Beth. Het schriftteken in het midden van deze consonant is weer een Dagesj Lene om een harde uitspraak aan te geven. Het vocaalteken boven deze consonant is Cholem, een lange oo-klank. Het accentteken onder deze consonant is Munah. De vierde consonant is צ, Tsade. Het vocaalteken onder deze consonant is Tsere, een lange ee-klank. Het schriftteken links van deze consonant is Meteg, om een bijklemtoon aan te geven en een te snelle uitspraak te voorkomen. De vijfde consonant is ע, Aijin. Het vocaalteken onder deze consonant is Patach, een korte a-klank. De transcriptie is k^ao^lb^oo^ts^ee^ra. De betekenis is "allen die onrechtmatige winst maken".

Dit woord is samengesteld uit twee woorden maar functioneert in het Hebreeuws toch als één woord door de zogenaamde Maqqef. Het eerste woord כָּל is een substantivum masculinum singularis in de status constructus vorm en betekent "allen, ieder, geheel". Het tweede woord בַּצֵּעַ is afgeleid van het verbum בָּצַע en betekent "onrechtmatige winst maken". Het is een participium (deelwoord) masculinum (mannelijk) singularis in de qalvorm. Letterlijk betekent het dus "onrechtmatige winst makende". In één woord vertaald kun je het omschrijven als "gierigaard", "vrek". Iemand wiens hele leven bestaat uit het uitpluizen van allerlei mogelijkheden om winst te maken, desnoods op een onrechtmatige manier. Dat bestaat niet alleen uit het zogenaamde oppotten, een dikke bankrekening hebben, speculeren op de beurs en veel geld verdienen. Ook wanneer men arbeiders tekort doet en uitzuigt. In onze context betekent het: steeds bezig zijn om zich te verrijken door anderen te vermoorden. Het komt onder andere ook voor in Spreuken 15:27.

בַּצֵּעַ

De eerste consonant van dit woord is ב, Beth. Het schriftteken in het midden van deze consonant is een Dagesj Lene om een harde uitspraak aan te geven. Het vocaalteken onder deze consonant is Qameets, een lange aa-klank. Het accentteken tussen deze en de volgende consonant is Atnaach. De tweede consonant is צ, Tsade. Het vocaalteken onder deze consonant is Patach, een korte a-klank. De derde consonant is ע, Aijin. De transcriptie is: b^aa^ts^a. De betekenis is "onrechtmatige winst", "gierigheid".

Dit woord is een substantivum masculinum singularis. Het is ook duidelijk dat men deze onrechtmatige winst door geweld probeert te verwerven. Zie verder bij het voorgaande woord. De

combinatie van dit en het voorgaande woord geeft een versterkte handeling aan. Met andere woorden: de misdadigers van dit gedeelte uit Spreuken 1 zijn nergens anders druk mee dan met het maken van onrechtmatige winst en het plegen van gierigheid ten koste van het leven van anderen. Dat is heel hun bestaan van 's morgens vroeg tot 's avonds laat.

אֶת־נֶפֶשׁ

De eerste consonant van dit woord is א, Aleph. Het vocaalteken onder deze consonant is Segol, een è-klank. De tweede consonant is ת, Tau. Het schriftteken, dat bovenaan tussen de tweede en derde consonant staat, is de Maqqef, die het ene woord met het andere woord verbindt, zodat deze twee woorden één woord worden. De derde consonant is נ, Nun. Het vocaalteken onder deze consonant is Segol, een è-klank. Het accentteken onder deze en de volgende consonant is Dhi. De vierde consonant is פ, Pe. Het vocaalteken onder deze consonant is Segol, een è-klank. De vijfde consonant is שׁ, Sjin. De transcriptie is: 'èt-nèphèsj. De betekenis is "de ziel".

Want ondanks dat er geen lidwoord voor נֶפֶשׁ staat, moet dit woord wel met een lidwoord vertaald worden, omdat niet alleen dit maar ook het volgende woord in een status constructus vorm staat en ze dus van elkaar afhankelijk zijn.

Dit woord is een samengesteld woord. Het eerste is אֶת, en het tweede is נֶפֶשׁ, maar omdat het door een Maqqef met elkaar verbonden is, vormt het toch één woord. Het eerste woord is een partikel, dat aanduiding is voor een lijdend voorwerp of accusativus, de zogenaamde nota accusativi of nota obiecti. Dat is tegelijk ook de reden waarom vele vertalingen zoals Septuaginta, Vulgata, Franse en Duitse Vertaling, zes Nederlandse behalve de Statenvertaling en de Naardense Bijbelvertaling op dit punt niet deugen, want נֶפֶשׁ is geen onderwerp maar voorwerp!

Het tweede woord נֶפֶשׁ betekent: ziel; levend wezen; leven; zelf; persoon; verlangen; begeerte; emotie; en passie. Zie verder bij de exegese van Spreuken 1:18, pag. 359.

בְּעֵלָיו

De eerste consonant van dit woord is ב, Beth. Het schriftteken in het midden van deze consonant is Dagesj Lene om een harde uitspraak aan te geven. Het vocaalteken onder deze consonant is Chireq, een i-klank. De tweede consonant is ע, Aijin. Het vocaalteken onder deze consonant is Qameets, een aa-klank. De derde consonant is ל, Lamed. Het vocaalteken onder deze consonant is weer Qameets. Het accentteken onder deze consonant is Munah. De vierde consonant is י, Yod. De vijfde consonant is ו, Wav. De transcriptie is bⁱaaⁱayw. De betekenis is "van zijn meesters".

Dit woord is substantivum masculinum pluralis in de status constructus vorm met een suffix derde persoon masculinum singularis en betekent dus "van zijn meesters". Met andere woorden: meesters hebben de ziel van de gierigaard in bezit genomen met alle gevolgen van dien, zoals blijkt uit het volgende woord. Het woord betekent "heer", "bezitter", "meester". Zie verder bij de exegese van Spreuken 1:17, pag. 344 en 349.

יִקַּח: פ

De eerste consonant is י, Yod. Het vocaalteken onder deze consonant is Chireq, een i-klank. De tweede consonant is ק, Qof. Het schriftteken in het midden van deze consonant is een teken van regressieve assimilatie. Dat wil zeggen dat er een consonant is weggefallen, namelijk de ל, Lamed. Het vocaalteken onder deze consonant is Qameets, een lange aa-klank. Het accentteken onder deze consonant is Silluq. De derde consonant is ת, Cheth, gevolgd door Sof Passuq, het zogenaamde Pausa-teken (:), als teken van de afsluiting van het vers. Daarna staat er de consonant פ, Pe. Dat is een aanduiding van de zogenaamde Parasj, een Hebreeuwse indeling van de TeNaCh, ten teken dat dit gedeelte uit Spreuken 1 daarmee wordt afgesloten. Spreuken 1:8-19 vormen derhalve een eenheid. Zie verder boven pag. 365. De transcriptie is: yⁱqq^{aa}ach. De betekenis is "hij zal nemen", in de zin van "wegnemen".

Dit woord is een imperfectum in de qalvorm derde persoon masculinum singularis van het werkwoord לָקַח, Laqach. Omdat ik over dit woord bij de exegese van Spreuken 1:3, 1:5 en 1:7

uitvoerig heb geschreven, kan ik dat nu overslaan. Rest nog in het kort de symboliek van de Hebreeuwse consonant ק, Qof, te schetsen. De consonant ק is de 19de consonant van het Hebreeuwse alfabet en heeft als getalswaarde 100. Deze consonant betekent onder andere “het oog van de naald”. Tegen de rijke jongeling zei Christus dat het gemakkelijker is dat een kameel door het oog van een naald gaat dan dat een rijke het Koninkrijk Gods binnengaat (zie Mattheüs 19:24; Markus 10:25; en Lukas 18:25). Ook betekent ק “cirkel die alles omsluit” of “cyclus”.

DE SCHAT AAN SCHRIJF- Vanuit het geheel van de Heilige Schrift zijn onderstaande teksten welke
TUURLIJKE KENNIS. behoren bij Spreuken 1:19 van belang. Daarbij hebben we de volgende opmerkingen.

2 Samuël 18:11-13. *‘Toen zeide Joab tot den man, die het hem te kennen gaf: Zie toch, gij hebt het gezien, waarom dan hebt gij hem niet aldaar ter aarde geslagen, alzo het aan mij stond om u tien zilverlingen en een gordel te geven? Maar die man zeide tot Joab: En of ik al duizend zilverlingen op mijn handen mocht wegen, zo zou ik mijn hand aan des konings zoon niet slaan; want de koning heeft u, en Abisai, en Ithai, voor onze oren geboden, zeggende: Hoedt u, wie gij zijt, van den jongeling, van Absalom. Of ik al valselijk tegen mijn ziel handelde, zo zou toch geen ding voor den koning verborgen worden; ook gij zelf zoudt er u van tegenover stellen.’*

2 Koningen 5:20-27. *‘Gehazi nu, de jongen van Elisa, den man Gods, zeide: Zie, mijn heer heeft Naäman, dien Syriër belet, dat men uit zijn hand niet genomen heeft, wat hij gebracht had; maar zo waarachtig als de HEERE leeft, ik zal hem nalopen, en zal wat van hem nemen! Zo volgde Gehazi Naäman achterna. En toen Naäman zag, dat hij hem naliep, viel hij van den wagen af, hem tegemoet, en hij zeide: Is het wel? En hij zeide: Het is wel; mijn heer heeft mij gezonden, om te zeggen: Zie, nu straks zijn tot mij twee jongelingen uit de zonen der profeten, van het gebergte van Efraïm gekomen; geef toch hun een talent zilver en twee wisselklederen. En Naäman zeide: Belieft het u, neem twee talenten. En hij hield aan bij hem, en bond twee talenten zilver in twee buidels, met twee wisselklederen, en hij legde ze op twee van zijn jongens, die ze voor zijn aangezicht droegen. Als hij nu op de hoogte kwam, nam hij ze van hun hand, en bestelde ze in een huis; en hij liet de mannen gaan, en zij togen heen. Daarna kwam hij in, en stond voor zijn heer. En Elisa zeide tot hem: Van waar, Gehazi? En hij zeide: Uw knecht is noch herwaarts noch derwaarts gegaan. Maar hij zeide tot hem: Ging niet mijn hart mede, als die man zich omkeerde van op zijn wagen u tegemoet? Was het tijd, om dat zilver te nemen, en om klederen te nemen, en olijfbomen, en wijngaarden, en schapen, en runderen, en knechten, en dienstmaagden? Daarom zal u de melaatsheid van Naäman aanleven, en uw zaad in eeuwigheid! Toen ging hij uit van voor zijn aangezicht, melaats, wit als de sneeuw.’*

Job 31:39. *‘Zo ik zijn vermogen gegeten heb zonder geld, en de ziel zijner akkerlieden heb doen hijgen.’*

Spreuken 15:27. *‘Die gierigheid pleegt, beroert zijn huis; maar die geschenken haat, zal leven.’*

Spreuken 23:3-4. *‘Laat u niet gelusten zijner smakelijke spijzen, want het is een leugenachtig brood. Vermoei u niet om rijk te worden; sta af van uw vernuft.’*

Prediker 5:13. *‘Of de rijkdom zelf vergaat door een moeilijke bezigheid; en hij gewint een zoon, en er is niet met al in zijn hand.’*

Jeremia 22:17-19. *‘Maar uw ogen en uw hart zijn niet dan op gierigheid, en op onschuldig bloed, om dat te vergieten, en op verdrukking en overlast, om die te doen. Daarom zegt de HEERE alzo van Jojakim, zoon van Josia, koning van Juda: Zij zullen hem niet beklagen: Och mijn broeder! of, och zuster! Zij zullen hem niet beklagen: Och, heer! of, och zijn majesteit! Met een ezelsbegravenis zal hij begraven worden; men zal hem slepen en daarhenen werpen, verre weg van de poorten van Jeruzalem.’*

Micha 2:1-3. *‘Wee dien, die ongerechtigheid bedenken, en kwaad werken op hun legers; in het licht van den morgenstond doen zij het, dewijl het in de macht van hunlieder hand is. En zij begeren akkers, en roven ze, en huizen, en nemen ze weg; alzo doen zij geweld aan den man, en zijn huis, ja, aan een iegelijk en zijn erfenis. Daarom, alzo zegt de HEERE: Ziet, Ik denk een kwaad over dit geslacht, waaruit gijlieden uw huizen niet zult uitrekken, en zult zo recht niet gaan; want het zal een boze tijd zijn.’*

Micha 3:10-12. *'Bouwende Sion met bloed, en Jeruzalem met onrecht. Haar hoofden rechten om geschenken, en haar priesters leren om loon, en haar profeten waarzeggen om geld; nog steunen zij op den HEERE, zeggende: Is de HEERE niet in het midden van ons? Ons zal geen kwaad overkomen. Daarom, om uwentwil, zal Sion als een akker geploegd worden, en Jeruzalem zal tot steenhopen worden, en de berg dezès huizes tot hoogten eens wouds.'*

Habakuk 2:9. *'Wee dien, die met kwade gierigheid giert voor zijn huis, opdat hij in de hoogte zijn nest stelle, om bevrijd te zijn uit de hand des kwaads.'*

Handelingen 8:19-20. *'Zeggende: Geeft ook mij deze macht, opdat, zo wien ik de handen opleg, hij den Heiligen Geest ontvang. Maar Petrus zeide tot hem: Uw geld zij met u ten verderve, omdat gij gemeend hebt, dat de gave Gods door geld verkregen wordt!'*

1 Timotheüs 3:3. *'Niet genegen tot den wijn, geen smijter, geen vuil-gewinzoeker; maar bescheiden, geen vechter, niet geldgierig.'*

1 Timotheüs 6:9-10. *'Doch die rijk willen worden, vallen in verzoeking, en in den strik, en in vele dwaze en schandelijke begeerlijkheden, welke de mensen doen verzingen in verderf en ondergang. Want de geldgierigheid is een wortel van alle kwaad, tot welke sommigen lust hebbende, zijn afgedwaald van het geloof, en hebben zichzelf met vele smarten doorstoken.'*

Jakobus 5:1-4. *'Van waar komen krijgen en vechterijen onder u? Komen zij niet hiervan, namelijk uit uw wellusten, die in uw leden strijd voeren? Gij begeert, en hebt niet; gij benijdt en ijvert naar dingen, en kunt ze niet verkrijgen; gij vecht en voert krijg, doch gij hebt niet, omdat gij niet bidt. Gij bidt, en gij ontvangt niet, omdat gij kwalijk bidt, opdat gij het in uw wellusten doorbrengen zoudt. Overspelers en overspelersessen, weet gij niet, dat de vriendschap der wereld een vijandschap Gods is? Zo wie dan een vriend der wereld wil zijn, die wordt een vijand van God gesteld.'*

2 Petrus 2:3. *'En zij zullen door gierigheid, met gemaakte woorden, van u een koopmanschap maken; over welke het oordeel van over lang niet ledig is, en hun verderf sluimert niet.'*

2 Petrus 2:14-16. *'Hebbende de ogen vol overspel, en die niet ophouden van zondigen; verlokken de onvaste zielen, hebbende het hart geoeffend in gierigheid, kinderen der vervloeking; die den rechten weg verlaten hebbende, zijn verdwaald, en volgen den weg van Balaäm, den zoon van Bosor, die het loon der ongerechtigheid liefgehad heeft; maar hij heeft de bestraffing zijner ongerechtigheid gehad; want het jukdragende stomme dier, sprekende met mensenstem, heeft des profeten dwaasheid verhinderd.'*

1. Eerst een opmerking vooraf. Uit al de zo even geraadpleegde Bijbelplaatsen blijkt wel dat de HEERE de gierigheid als zonde tegen het achtste gebod (zie ook Heidelberger Catechismus, zondag 42, en vergelijk de genoemde verklaringen op pag. 363) scherp veroordeelt en streng straft, niet alleen in het Oude maar ook in het Nieuwe Testament. En dat de HEERE hen, die door Zijn genade voor deze vreselijke zonde bewaard worden, al is het soms indirect prijst.
2. Daarbij is het ook duidelijk dat Gehazi, Joab en Simon de tovenaars, een zichtbaar teken zijn van het strenge oordeel van God over de zonde van de gierigheid. Het valt daarbij op dat Gehazi dicht bij de profeet Elisa stond. Hij was zijn knecht. Dat Joab dichtbij David stond. Hij was zijn legeroverste. En dat Simon de tovenaars dichtbij de apostelen stond. Hij zag de tekenen waarmee God hun werk bevestigde. Met andere woorden: deze zonde gaat ook hen, die in nauw contact staan met geheiligde mensen en zaken, niet voorbij en wordt des te strenger gestraft. Het is bepaald niet om het even hoe iemand in zijn dagelijkse leven met deze zaak omgaat, al is hij of zij een vroom kerkmens. Daar wijzen ook de geciteerde Bijbelplaatsen uit het Bijbelboek Spreuken op. Uit de profeten blijkt ook wel dat landen en volken, zelfs het verbondsvolk (!), als gevolg van het beoefenen van deze zonde, te gronde gaan. En tevens dat deze zonde de andere zonden voortbrengt, zoals uit de vermaningen van de apostelen blijkt. En dat deze zonde ook gemeenteverwoestend werkt. Het Bijbelboek Spreuken is zeer bepaald actueel.

UITLEG. Tot hiertoe zijn gewichtige zaken aan de orde gesteld. In onderstaande uitleg willen we zaken, die mogelijkwijs wat onderbelicht zijn, verduidelijken.

1a. *'Zo zijn de paden van een iegelijk, die gierigheid pleegt; zij zal de ziel van haar meester vangen'*, zo luidt vers 19. De "paden", die hier genoemd worden, kun je vergelijken met allerlei voornemens die mensen ten uitvoer willen brengen, de dingen die ze doen en de werken die zij ondernemen. Maar komen ze voort uit een leven, dat gebaseerd is op Gods Woord en de normen die God in Zijn wet heeft gesteld, of uit de lusten van ons eigen boze hart? Dat is een onderzoekende vraag, die we het liefst uit de weg gaan maar het antwoord daarop legt ons hart wel bloot voor God. Uit Gods Woord weten we dat Abraham en Job rijk waren. God had hen rijk gemaakt. En die rijkdom hadden ze niet voor zichzelf gehouden. Maar Salomo vermaant ons wel om onszelf te onderzoeken hoe we met Gods gaven omgaan. Lees maar Spreuken 22:24-25. En dat onderwijs is heilzaam. Want het stelt ons schuldig voor de ogen van Hem, met Wie wij te doen hebben. Heilzaam wanneer we voor God naderen en als berouwvolle en schuldige mensen tot die God om genade bidden, van Wie we op grond van de Bijbel uit genade gelovig vertrouwen mogen dat Hij ons genade zal bewijzen. De paden van hen, die voor de zondvloed leefden, waren boos en verdorven; gericht tegen God, Zijn Woord en geboden (Genesis 6:12; Spreuken 2:15). Maar de paden van Noach en zijn gezin waren in de gunst van God; immers, Noach wandelde met God en vond genade in de ogen des HEEREN. Hij en zijn gezin werden gespaard tijdens de zondvloed in de ark, die hij moest bouwen naar het Woord van God waarbij elke hamerslag gedurende 120 jaren even zo vele preken waren tegen de ongehoorzaamheid en het ongeloof van alle anderen (Genesis 6:8-22). Het is bepaald niet om het even hoe mensen en ook kerkmensen leven in de praktijk van alle dag. Hoe zijn onze paden? Waar zijn ze op gericht? En op Wie?

1b. En dan de gierigheid. Letterlijk staat er in het Hebreeuws: "die gierigheid giert", omdat zowel het gebezigde verbum en substantivum van dezelfde stam (בָּעֵץ) is afgeleid. Ik heb het in mijn werkvertaling met opzet vertaald met "die onrechtmatige winst onrechtmatig gewint" om daar de nadruk op te leggen. Daarnaast wijzen ook de verwijsteksten in Spreuken 15:27; Jeremia 6:13; Ezechiël 22:27 en Habakuk 2:9. Het werkwoord heeft met het tapijt weven te maken en met het afsnijden van een draad; zelfs van een levensdraad (Job 6:9; Jesaja 38:12; en Jeremia 51:13). Door gaans wordt het Bijbelse woord voor "gierigheid" bijna altijd in een verkeerde zin gebruikt, onder andere door middel van steekpenningen en verduisteringen, en staat voor vuile begeerten en oneerlijke handel in de breedste betekenis van het woord. Vaak is het met het maken van winst net als met het verwerven van macht, het corrumpeert. Wie winst maakt, begeert naar nog meer winst. En wie macht verwerft, begeert naar nog meer macht. De voorbeelden van dergelijke begeerten of gierigheden zijn vandaag als met de handen te tasten, ook in het gewone alledaagse leven. We hoeven bepaald niet de bankwereld, speculanten op wereldwijde beurzen, markten en regeringen of dictatoriale regimes als met de vinger schuldig te verklaren aan dit soort vergrijpen; er wijzen drie vingers naar onszelf. In ieder mens schuilt sinds Adam en Eva, die begeerden als God te wezen, kennende het goed en het kwaad (Genesis 3:1-15), een gierigaard. Zie ook Genesis 37:26; Exodus 18:21; 1 Samuël 8:3; Psalm 119:36; Spreuken 28:16; Jesaja 56:11. Christus stelt dergelijke "gierigheid" aan de kaak in de gelijkenis van de rijke dwaas (Lukas 12:13-21). Vanzelfsprekend geldt dit alles van elke kwade begeerte. Waarin ligt onze rijkdom? In de bank? Of in God?

1c. Ten slotte het tweede Bicolon van Spreuken 1:19: *'zij zal de ziel van haar meester vangen'*, leest de Statenvertaling. Letterlijk luidt de tekst in het Hebreeuws echter als volgt: "Hij zal de ziel van zijn meesters nemen". Zoals al eerder aangegeven staat het woord בעָלָיו in de pluralis en moet men dat dus als zodanig ook vertalen; dus "meesters", en wel "zijn meesters". Vanuit het Nederlands is "gierigheid" een vrouwelijk woord en naar het Nederlandse taalbegrip weergegeven als onderwerp van de tweede Bicolon. Het lijkt dan alsof "gierigheid" de enige zonde is die de ziel vangt. Volgens het Hebreeuwse taaleigen is het woord "gierigheid" een mannelijk woord en staat daarbij niet op zichzelf. Vandaar ook de pluralis: "zijn meesters", zoals zonden, duivel, wereld en eigen vlees. Gierigheid heeft kennelijk vele aspecten en vertoont zich in velerlei gedaanten, die er allemaal op uit zijn zielen van mensen, die door de zonde aan allerhande begeerten bloot staan, in bezit te nemen en te verderven. Het was de oerzonde in het paradijs: als God te willen zijn. En daaruit is alle kwaad voortgekomen. Dat is de bedoeling van Spreuken 1:19 zoals dit vers in de Hebreeuwse tekst geschreven staat. Bij de één is het begeerte naar macht, bij de ander is het begeerte naar geld, bij een derde is het begeerte naar de belangrijkste, in kerk of maatschappij, te willen zijn, enzovoorts. Maar al deze begeerten en nog veel meer zijn er op uit een ziel te verderven, tenzij hij of zij zich door wederbarende genade bekeert en leeft. Het is als die domme vogels van Spreuken

1:17, die uit begeerte met open ogen naar het net vliegen en aan hun einde komen. Maar heel veel mensen zijn nog stommer dan die domme vogels. Want zij weten welk einde hen wacht die God niet vrezen en geen mens ontzien. Maar ze luisteren niet naar wat God zegt en zo storten ze in eeuwige verwoesting neer. Door wie laten wij ons vangen? Door de duivel tot ons verderf? Of door Christus tot onze eeuwige zaligheid?

2. Uit dit afsluitende vers van het tweede gedeelte van Spreuken 1, uit heel het Bijbelboek Spreuken en andere Bijbelplaatsen, zoals blijkt uit bovenstaande, is duidelijk dat de zonde van begeerte, van welke aard ook, de zondaar zelf misleidt en verwoest. Niet God heeft er de schuld van maar de zondaar zelf, u, jij en ik dus! En niet de duivel is er de oorzaak van, al doet hij niet anders dan mensen verleiden en verwoesten. Dat is zijn aard want hij is de vader der leugenen. Wij zijn er de oorzaak van omdat we ons laten leiden door onze begeerte, die het ware leven verwoest. Ouders zijn er de oorzaak van als hun kinderen aan hun voorbeeld niets anders zien dan slaven voor wat luxe of jacht naar diverse vakanties naar de meest exotische landen, enzovoorts. Wij laten ons misleiden en verwoesten, al is het onder een schone schijn. Wij verachten immers God en Zijn Woord, al is dat vreselijk en een zonde tegen de Heilige Geest. En wij laten ons bedriegen door de leugens van satan, omdat we deze niet toetsen aan het onbedrieglijke Woord van de levende God. Omdat wij verzot zijn op winst, tenminste op dat wat wij aanzien als "winst" maar we letten niet op het einde, vervallen wij in wegen van moord en doodslag met een verschrikkelijk gevolg voor onszelf.

3. Denk daarbij aan de man, die op de weg van Jeruzalem naar Jericho in de handen van moordenaars viel (Lukas 10:30); aan Barabbas, die op tweetal stond met Christus Jezus en vrij gelaten werd (Lukas 23:19); en aan de twee moordenaars die met de HEERE Jezus gekruist werden (Mattheüs 27:38). God dienen en de Mammon is onmogelijk (Lukas 16:13). Volgens Joodse overlevering was het Sanhedrin veertig jaar voor de verwoesting van de tempel telkens gedwongen om te verhuizen van plaats tot plaats, omdat het getal van moordenaars was toegenomen en zij hen niet konden veroordelen uit vrees zelf vermoord te worden! Het bedrog in goddeloze beginselen is zo levensgroot, immers, het verstrikt de verstrickers en vermoordt de moordenaars, terwijl het een afgeschermd lantaarn zonder licht in de ene hand houdt en met de andere hand een pistool in onze boezem stilletjes afvuurt! Wie een kuil graaft voor een ander, valt er zelf in (Spreuken 26:27, Spreuken 1:29-31). De vermaning van Spreuken is voor ons allen van toepassing: *'Mijn zoon! hoor de tucht uws vaders, en verlaat de leer uwer moeder niet; want zij zullen uw hoofd tot een aangenaam toevoegsel (= een lieflijke krans der genade) zijn, en ketenen aan uw hals'* (Spreuken 1:8-9). Zo zeker als godvruchtige wijsheid een boom des levens is voor allen, die ze aangrijpen (Spreuken 3:18), zo zeker is een dwaze wandel en het vergeten van God in wezen zelfmoord (Spreuken 1:32). De gedachte van Spreuken 1:8-19 keert derhalve in Spreuken 1:20-33 terug. Christus, de Wijsheid Gods en de Kracht Gods, vermaant: Wat baat het een mens, zo hij de hele wereld wint en schade lijdt aan zijn ziel (Mattheüs 16:26)?

TOEPASSING. Met Spreuken 1:19 sluit Salomo dit tweede gedeelte van Spreuken 1 af. We hebben gezien dat we uit Spreuken 1:8-19 als jongeren en ouderen veel hebben geleerd, tenminste als wij Gods Woord uit genade alleen in onze dagelijkse handel en wandel tot richtsnoer voor ons leven hebben gekozen; ook al is dat, van ons uit bekeken, met vallen en opstaan. Immers, Samuël vermaant koning Saul, en ook ons: *'Zie, gehoorzamen is beter dan slachtoffer, opmerken dan het vette der rammen. Want weerspanning is een zonde der toverij, en wederstreven is afgoderij en beeldendienst.'* (1 Samuël 15:22b-23a) Met een eigenwillige godsdienst, zoals die vandaag helaas ook onder hen, die tweemaal per zondag naar de kerk gaan, schering en inslag is, krijgt men nooit zegen van God. Wat gaat er van de kerk uit wanneer de kerk uitgaat? Worden buitenstaanders door onze Godzalige wandel gewonnen voor die Koning, Die recht heeft op hun ziel. Voor Hem te leven is werkelijk het heerlijkste, dat er op aarde bestaat, en geeft een zalig recht op de hemelse bruiloft van het Lam. Wie wil er nu geen bruid zijn van die hemelse Zielenbruidegom, Die om ons te redden de hemel verliet?

1. Toch is het goed om bij deze "Toepassing" nog enkele zaken aan te stippen. Als eerste denk ik aan onze jonge mensen. Wanneer ik aan hen denk, zijn ook de ouders in het gezin, onderwijzers en onderwijzeressen op school, catecheten op catechisatie, leiders op verenigingen, enzovoorts, er ten nauwste bij betrokken; tenminste wanneer zij hen onderrichten naar de normen van Gods Woord. Net zoals Salomo als vader hier in dit Bijbelboek zijn zoon onderwijs geeft; maar dan

natuurlijk in ruimere zin. Dit onderwijs gaat dan over: hoe Godvruchtig voor God en de mensen te handelen in de praktijk van alle dag en in alle facetten van het leven. Want wat zijn de wegen die ouders hun kinderen (wanneer we dit onderwijs tot hen beperken maar het geldt natuurlijk voor allen die op hen betrokken zijn) wijzen? De verantwoordelijkheid, die ouders voor hun kinderen dragen, is immers heel groot. Ze hebben bij de Doop van hun kinderen de eed om hen in de leer, die naar de Godzaligheid is, voor Gods aangezicht afgelegd. Wat hebben ze met die belofte gedaan? Hoe is hun eigen leven geweest voor God? Zijn ze ook tot voorbeeld geweest voor hun kinderen in praktische Godsvrucht? Vanzelfsprekend niet door heel de dag te “preken”, gesteld al dat dit mogelijk zou zijn, maar meer in hun dagelijkse handel en wandel in de gewone zaken waar het leven van alle dag zo rijk aan is? Zodat kinderen later, wanneer hun ouders er niet meer zijn, getuigen: Vader en moeder hadden iets dat heel hun leven stempelde en dat was hun praktisch Godsvertrouwen; dat wil ik ook hebben! Maar wee die ouders van wie kinderen moeten zeggen: ze hadden wel veel vrome woorden maar hun dagelijkse leven was er niet naar! Zeker, dan kan de HEERE de ware vreeze nog wel in het hart van een kind werken maar men moet er niet te zeer op rekenen ... ! We zouden dit met vele voorbeelden kunnen verduidelijken, maar een ieder onderzoekt zichzelf voor God!

2. In verband met bovenstaande is ook de verantwoordelijkheid van onze jonge mensen groot en zeker wanneer ze een gedoopt voorhoofd hebben. Want wat betekent de kinderdoop voor hen en dat vooral in praktische zin? Stempelt dat hun jonge leven? Om datgene, dat God in Zijn Woord geboden heeft, werkelijk lief te hebben, en datgene, dat God in Zijn Woord verboden heeft, werkelijk te haten? Het moet er maar eens op aan komen! Satan zit ook niet stil. Juist op jonge mensen heeft hij het voorzien. En in het kader van dit gedeelte houden we het praktisch: Met wie ga jij om? Welke vrienden heb jij? Bij welke groep sluit jij je aan? Het eerste werkwoord dat wij leren, is “hebben”. God heeft Zijn geboden gegeven niet om mensen te plagen maar uit liefde om hen te beschermen en om in verborgen omgang met Hem te leven. Zo heeft Salomo zijn zoon niet over voor een bende gangsters! Er is dikwijls het verlangen om vlug rijk te willen worden en je wilt niet bij de groep uit de toon vallen, maar wanneer dat op de manier gaat zoals Salomo hier schetst ... ! Een dergelijke manier van leven kan ogenschijnlijk een “gelukkig” leven waarborgen, maar dat is maar voor een tijd! Naar de normen van Gods Woord is dat zogenaamde “leven” een vreselijke manier om zelfmoord te plegen! Het zal waar zijn dat jongeren niet altijd oog hebben voor de consequenties van bepaald gedrag maar de schrijver van Spreuken tekent die gevolgen en dat einde hier toch wel heel duidelijk. Denk eraan wanneer je vogels ziet vliegen en maak je voeten vast in Christus alleen door de Heilige Geest! De Bijbel is zeer concreet en onderwijst jong en oud aangaande concrete zonden en concrete vruchten van de Geest (zie 1 Korinthe 6:10-11 en Galaten 5:22). En denk daarbij ook aan de gave om vriendelijkheid te bewijzen aan alle mensen en aan bescheidenheid (zie o.a. Filippensen 4:5)! Wij rangschikken dergelijke eigenschappen zoals vriendelijkheid en bescheidenheid meestal onder seculiere zaken, maar vergis u niet: wanneer de Heilige Geest in ons leven werkzaam is, worden gewone zaken geestelijk en geestelijke zaken gewoon! Wie enthousiast en gunnend in de dingen van Gods Koninkrijk bezig is, omdat hij zelf in zijn hart iets ervaren heeft van Christus en Zijn genade, bereikt meer dan met een zuur en afgetrokken gezicht!

3. Misschien komt de vraag bij de bestudering van Spreuken 1:8-19 wel op of de verleidingen, die geschetst worden, niet te ver gezocht zijn en niet al te generaliserend gesteld zijn. Bij de beantwoording van die vragen dienen we in ogenschouw te nemen dat in de tijd van Salomo bestaanszekerheid niet voor iedereen gold en dat ook toen misdaad, al dan niet in groepsverband, voluit op de loer lag. De lessen in Spreuken dienden iedereen te bereiken in alle lagen van de maatschappij, rijk en arm. Salomo gebruikt daarvoor bepaalde stijlvormen en was zich zeer bewust van de macht van het gesproken woord. Het verschil tussen iemand, die uit lust tot roof moordt, en iemand, die uit gierigheid en uit lust tot winst schraapt en zijn medewerkers verdrukt, is slechts een verschil in gradatie en komt uit dezelfde bron voort, waarop ook de geciteerde plaatsen uit de Profeten wijzen. Inderdaad gaat het om het maken van keuzen, om wegen die bewandeld worden. Kiest men uit genade en innerlijke overtuiging de weg van Gods Woord en heilzame geboden, dan kiest men voor het leven. Kiest men echter voor een leven van eigen plezier, voor wegen die van God afvoeren, dan kiest men voor de dood. Zo eenvoudig en zo moeilijk is het; ook vandaag. In Zijn onderwijs leerde Christus over de brede weg en de smalle weg (Mattheüs 7:13-14). Wie door genade de smalle weg van Christus volgt, al zijn het er maar weinigen die dat doen, is wijs en ontvangt het

leven (zie Mattheüs 16:25). Maar wie de brede weg van wereld, zonde en duivel volgt, al zijn het er ook velen die dat doen, is alleen maar dwaas en kiest voor de dood (zie Markus 8:36). En daarom: is ons hart nog leeg of is het al vol geworden van God en Christus? Wie is zo hardvochtig en wreed om zijn naasten niet te waarschuwen, als hij ziet dat ze slechts een kleine stap verwijderd zijn van hun onvermijdelijke ondergang?

4. Onder de titel "vuil gewin" geeft Ds. Arnot ons een onderwijzing mee vanuit onze tekst⁵⁸. Hij stelt dat Spreuken 1:19 nog altijd actueel is en dat we dit woord niet achterhaald dienen te zien in het licht van allerlei elkander opvolgende gebeurtenissen. *'Want alle vlees is als gras, en alle heerlijkheid des mensen is als een bloem van het gras. Het gras is verdord, en zijn bloed is afgevallen; maar het Woord des HEEREN blijft in der eeuwigheid.'* (1 Petrus 1:24-25a) De zonde is als een onreine fontein, die telkens weer nieuwe zonden opspuit en het oordeel des doods met zich draagt (erfzonde). Ze is als zulk giftig water dat één enkele teug de dood veroorzaakt en alles waarheen dat water vloeit doet verdorren. God, de Rechter van hemel en aarde, oordeelt mensen die een dergelijk leven in de zonde leiden, als men dat tenminste "leven" noemt; hoe mooi ook gecamoufleerd. Arnot noemt een voorbeeld van iemand, die een alleenstaande hulpeloze oude dame in haar eigen huis berooft en vermoordt voor een paar pond en shilling, en gegrepen en opgehangen wordt. Maar hoe veel levens zijn op grote schaal verwoest en vermoord als gevolg van drugs en verdovende middelen door hen, die in de maatschappij een goede naam hebben; desnoods met behulp van militaire macht en kolonisatie? Hoeveel mensen en gezinnen gaan ten onder aan sterke drank en dronkenschap? Hoeveel mensen en gezinnen gaan ten onder omdat werkgevers aan werknemers (een gedeelte van) het loon onthouden, omdat het bedrijf anders niet voldoende winst kan maken? Wat dat betreft, het gevolg van een oerzonde van de mens, namelijk de hebzucht van veel kapitalistische bedrijven in de negentiende eeuw, is één van de factoren waardoor het verderfelijke en goddeloze communisme wortel kon schieten over heel de wereld. God vroeg aan Kaïn: Waar is Abel, uw broeder? Geven wij Hem als antwoord: Ben ik mijns broeders hoeder? (zie Genesis 4:9) Hoe verschrikkelijk als God die vraag aan ons stelt voor Zijn rechterstoel in het oordeel! Daarom: *'Vrees God, en houd Zijn geboden, want dit betaamt allen mensen. Want God zal ieder werk in het gericht brengen, met al wat verborgen is, hetzij goed, of hetzij kwaad'* (Prediker 12:13-14). Christus vermaant: *'Een nieuw gebod geef Ik u, dat gij elkander liefhebt; gelijk Ik u liefgehad heb, dat gij ook elkander liefhebt'* (Johannes 13:34).

5. Uit lust tot goud hebben Spanjaarden op hun veroveringstochten in Zuid-Amerika Indianen wreed vermoord. Maar Indianen, die Spanjaarden gevangen namen, hebben op hen op de volgende manier wraak genomen: Ze bonden hen aan handen en voeten en goten gesmolten goud in hun mond met de woorden: Eet, eet goud, Christen! Salomo waarschuwt tegen onze spreekwijze over "rupsje: nooit genoeg" in Spreuken 30:15-16: *'De bloedzuiger heeft twee dochters: Geef, geef! Deze drie dingen worden niet vezadigd; ja, vier zeggen niet: Het is genoeg! Het graf, de gesloten baarmoeder, de aarde, die van water niet vezadigd wordt, en het vuur zegt niet: Het is genoeg!'*

5a. De eerste bloedzuiger die nooit genoeg heeft, is het graf. Telkens weer worden graven gedolven om onze doden te begraven. Een zeer aangrijpend gebeuren. Immers, God heeft deze aarde niet geschapen om er graven in te delven. Het is alles het gevolg van onze zonde. Maar staan we er bij stil wanneer we een geliefde dode grafwaarts moeten dragen? Of leven we er over heen? Door de dood te verbloemen? Door crematie; iets wat in de Schrift een heidens gebruik wordt genoemd? Door op andere wijze onverschillig met de dood om te gaan? Ik las op een kerkhof: U wacht ik ook! De psalmdichter getuigt: *'Wat man leeft er, die den dood niet zien zal, die zijn ziel zal bevrijden van het geweld des grafes? Sela.'* (Psalm 89:49) Inderdaad, "het leven is een damp, de dood wenkt ieder uur. Wie leeft er, die de slaap des doods niet eens zal slapen? En wie redt zijn ziel van het graf?" Dat zingt dezelfde Psalm 89 in de berijming van vers 19. Want niets is zo onzeker als het leven en niets is zo zeker als de dood. Maar leven we met deze zekerheid? De apostel getuigt dat er één is, die het geweld van de dood heeft, namelijk de duivel. Maar dat er Eén is, Die hem, die het geweld van de dood had, door Zijn dood te niet gedaan heeft. Die Ene is Christus Jezus. En, zo vervolgt de apostel: *'En verlossen zou al degenen, die met vreeze des doods, door al hun leven, der dienstbaarheid onderworpen waren'* Zie Hebreë 2:14-15. Wat is het zalig Hem te kennen en toe te behoren. Want dan is het ook waar wat dezelfde apostel schrijft: *'En wanneer dit verderfelijke zal*

⁵⁸ Zie Rev. William Arnot, *Laws from heaven for life on earth, illustrations of the Book of Proverbs*, London, 1896, pag. 44-48.

onverderfelijckheid aangedaan hebben, en dit sterfelijck zal onsterfelijckheid aangedaan hebben, alsdan zal het woord geschieden, dat geschreven is: De dood is verslonden tot overwinning. Dood, waar is uw prikkel? Hel, waar is uw overwinning? De prikkel nu des doods is de zonde; en de kracht der zonde is de wet. Maar Gode zij dank, Die ons de overwinning geeft door onzen HEERE Jezus Christus.’ (1 Korinthe 15:54-57)

5b. De tweede bloedzuiger die nooit genoeg heeft, is de gesloten baarmoeder. Zonder twijfel is wat hier genoemd wordt een tere zaak. Want wat wordt hier nu bedoeld? De verklaringen lopen nogal uiteen. De ene verklaarder denkt aan vrouwen, die onvruchtbaar zijn zoals Sarai (Genesis 11:30), Rachel (Genesis 29:31), Hanna (1 Samuël 1:5) en Elisabet, de vrouw van Zacharias (Lukas 1:7). De andere verklaarder denkt aan publieke vrouwen, over wie in het Bijbelboek Spreuken vaak wordt gesproken, die zichzelf onvruchtbaar maken. De derde verklaarder denkt aan de Roomse kerk, die voor geestelijken het huwelijk heeft verboden volgens het Concilie van Trente. Persoonlijk kies ik meer voor de eerste verklaring en denk daarbij aan Jesaja 22:22 en Openbaring 3:7, die spreken over de HEERE, Die opent en niemand sluit, en Die sluit en niemand opent. In het verband van deze twee teksten gaat het meer over geestelijke zaken maar mijns inziens kunnen we het ook op Spreuken 30:15 toepassen. Bij elk kinderloos gebleven echtpaar, dat de HEERE vreest, schuilt het diepe verlangen om kinderen van de HEERE te ontvangen. Wanneer dat niet gebeurt, wordt dat ervaren als een groot gemis dat heel het leven meegaat. Want zulke echtparen worden nooit ouders of grootouders! Aan de andere kant – en dat is een zeer persoonlijke ervaring – vertroost de HEERE zulke echtparen door genade wel eens met 1 Samuël 1:8, namelijk dat de HEERE om Christus’ wil hen, al blijft de baarmoeder gesloten, nochtans meer is dan tien zonen! En dat is een troost die niemand kan wegnemen!

5c. De derde bloedzuiger die nooit genoeg heeft, is de aarde die door water niet verzadigd wordt. Dit woord kan zowel in goede als in verkeerde zin gebruikt worden. Wanneer dit in een verkeerde zin gebruikt wordt, vooral omdat er sprake is van de bloedzuiger die twee dochters heeft, ziet het op de talrijke misoogsten op de aarde, die aan het laatste oordeel voorafgaan; daar helpt geen water tegen. Of aan het feit dat het Evangelie van vrije genade afstuit op de akkers van vele zielen, die aan dit leven genoeg hebben en zich niet bekommeren over hun geestelijke staat voor God. God heeft hen overgegeven aan het goeddunken van hun eigen hart. En dat is met recht verschrikkelijk. Wanneer dit woord in een goede zin genomen wordt, ziet het op het verlangen van een kind van God, dat uitziert naar meerdere openbaring van Gods gunst in Christus en naar nadere weldaden van de Heilige Geest in het hart, dat alleen verzadigd kan worden met God Drieënig Zelf. We zien dat, los van dit tekstverband, beschreven in teksten zoals Jesaja 55:10-11 en Hosea 2:20-22.

5d. De vierde bloedzuiger die nooit genoeg heeft, is het vuur. Wie vuur zijn gang laat gaan, zal ontdekken dat vuur altijd voortgaat, ondergronds of bovengronds en telkens voedsel vindt totdat alles verteerd is. Zo is het in het natuurlijke. Zo is het ook in het geestelijke. Het vuur van Gods toorn verteert al wat zonde is en zondaar is, die Zijn Woord en het Evangelie veracht. Denk aan Romeinen 1:18 en Openbaring 11:5. De apostel Jakobus vergelijkt vuur met de tong, die onbedwingelijk en niet te temmen is (Jakobus 3:5-8). Werkelijk, onze God is een verterend vuur (Exodus 24:17; Deuteronomium 4:24; Hebreë 12:29). Tegelijk is het waar dat het vuur, dat de Heilige Geest in een mens ontsteekt, die Hij bekeert en wederbaart, niet te blussen is. Immers, *‘het pad der rechtvaardigen is gelijk een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot den vollen dag toe.’* (Spreuken 4:18)

Ik eindig dit vers en dit gedeelte van Spreuken 1 met een gedicht dat de toepasselijke naam heeft: Jezus’ school. Het gedicht is van de hand van Hieronymus van Alphen en Pieter Leonard van de Kastele. Hieronymus van Alphen is bekend als dichter. Hij werd geboren op 8 augustus 1746 te Gouda en overleed op 2 april 1803 te Den Haag. Hij werkte samen met Pieter Leonard van de Kastele. Deze werd geboren op 13 augustus 1748 te Den Haag en overleden aldaar op 7 april 1810. Zalig wie op Jezus’ school uit genade leerling is en uit genade leerling blijft.

Jezus' school

Eigen krachten
Te verachten
Wordt in Jezus' school geleerd.
Lust en zinnen
t' Overwinnen
Past een ziel die daar verkeert.

Zich om schatten,
Af te matten
Wordt door Jezus afgekeurd.
't Zondig haken
Naar vermaken
Wordt in deze school betreurd.

Om zijn vlekken
Te bedekken
Leert men vliên naar Jezus' bloed.
Voor zijn kwalen
Leert men halen
Balsem die genezen doet.

Christenplichten
Te verrichten,
Omdat Jezus die gebiedt.
't Al te haten
En te laten,
Wat Zijn oog ongaarne ziet.

Nauw te letten
Op de wetten,
Die Hij aan Zijn posten sloeg.
Alle dagen
't Kruis te dragen
Achter Hem, Die 't zwaarste droeg.

Door geloven
't Hart naar boven
Te verheffen uit het stof.
En door hopen
Blij te lopen
't Smalle pad naar 't hemelhof .

Hem in 't streven
Aan te kleven,
Zo in vreugd als droefenis,
Wordt bevolen
In de scholen,
Waar in Jezus Leraar is.